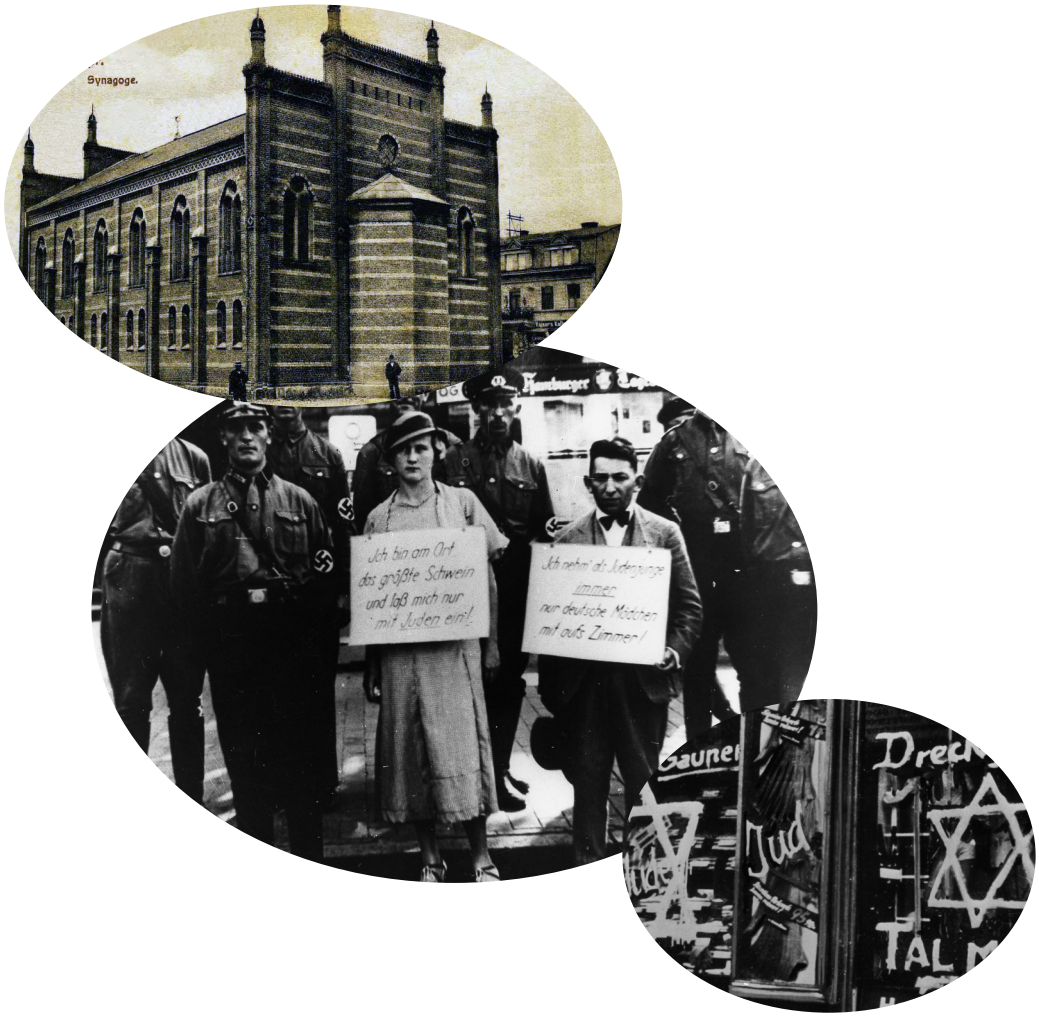

Det judiska livet i Flatow fram till 1939

ETERNAL ECHOES

Teach and Learn About the Holocaust

Medfinansierat av EU-programmet Erasmus+

The European Commission support for the production of this publication does not constitute endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Det judiska livet i Flatow fram till 1939

Staden Flatow

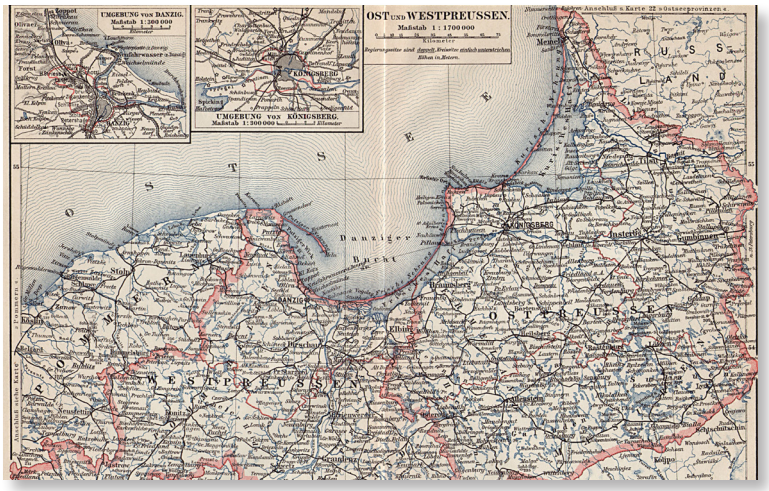

© Wikipedia Commons | Ost- und Westpreußen Meyers Lexikon Bd. 15 1908

Kartan visar östra och västra Preussen, 1908.

Walter Frankensteins hemstad Flatow (idag Złotów i Polen) var en liten preussisk stad i östra Tyskland. Sedan slutet av första världskriget låg den nära Polens tidigare gräns. Som distriktsstad var Flatow transitpunkt för handel med varor, främst jordbruksprodukter, från den omkringliggande landsbygden. Samtidigt levererande byborna dagligvaror.

© Muzeum Ziemi Złotowskiej | The Museum of the Złotów Land

Friedrichsplatsen i centrum av Flatow, 1907 (ovan). Synagogan i Flatow (nedan).

När Walter föddes 1924 hade Flatow en befolkning på cirka 6 000 personer. Majoriteten var protestanter, men det fanns också en minoritet av polsktalande och övervägande katolska invånare. År 1925 fanns det omkring 200 judar i staden. De utgjorde 3,5 procent av befolkningen. Många av dem var aktiva inom handel.

© Muzeum Ziemi Złotowskiej | The Museum of the Złotów Land

I stadens centrum byggde de judiska invånarna 1878-1879 en synagoga i delvis morisk stil. Till storleken påminde den om tiden på 1700-talet när judarna i Flatow uppgick till 50 procent av befolkningen. Men som ett resultat av migrationen, framför allt till större städer och industriområden, hade den judiska befolkningen minskat stadigt genom århundradena.

På en liten kulle intill staden hade den judiska församlingen en begravningsplats. Här begravdes Walter Frankensteins pappa 1929.

Medfinansierat av EU-programmet Erasmus+

The European Commission support for the production of this publication does not constitute endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Hitler kommer till makten

© bpk | Bayerische Staatsbibliothek | Heinrich Hoffmann

Grupporträtt av Hitler (med korslagda händer) och den innersta cirkeln av nazist-partiets medlemmar, januari 1933. Alla är klädda i civila kläder med undantag för *Reichsführer- SS* Heinrich Himmler. (OBS: Nazisterna manipulerade fotot. SS-chefen Ernst Roehm, som i originalfotot står bredvid Hitler, raderades efter SA skandalen 1934.)

I likhet med många protestantdominerade provinser i Tyskland hade nationalsocialisterna ett starkt fäste i och omkring Flatow. Vid det sista oberoende riksdagsvalet i november 1932 fick Adolf Hitlers Nationalsocialistiska tyska arbetarparti (NSDAP) nästan 50 procent av rösterna i distriktet.

© bpk | Bayerische Staatsbibliothek | Heinrich Hoffmann

Bojkott av en judisk affär med affischer på tyska och engelska, 1 april 1933.

Strax efter att nazisterna övertagit makten i Tyskland, den 30 januari 1933, beordrades en landsomfattande bojkott som skulle hållas den 1 april 1933 mot judiska handelsmän, advokater och läkare. Butiksfönster märktes med antisemitiska slagord, uniformerade medlemmar ur de nazistiska stormtrupperna (SA) hindrade kunder från att gå in i affärerna och några affärsinnehavare attackerades även våldsamt.

Över hela Tyskland fortsatte angreppen på den judiska befolkningen och aktioner genomfördes för att utesluta judar. Även i Flatow undvek kunder butiker som ägdes av judar och betalade inte sina skulder.

© bpk | Bayerische Staatsbibliothek | Archiv Heinrich Hoffmann

SA män och ett "blandat" par med affischer runt sina halsar, Hamburg 1933. På skyltarna står det: "Jag är det största svinet i staden, jag parar mig bara med judar" och "Som judisk pojke tar jag med tyska flickor till mitt rum."

Medfinansierat av EU-programmet Erasmus+

The European Commission support for the production of this publication does not constitute endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

© bpk | Deutsches Historisches Museum

Barn i nazistuniformer tillsammans med en SA-man intill en skylt vid infarten till byn. På skylten står det: "Judar är inte välkomna i Behringersdorf."

I Flatow liksom på många andra platser, tog de lokala myndigheterna antisemitiska beslut redan innan nazisterna införde lagar som krävde det. Till exempel uteslöts judiska elever från grundskolan 1936 på lokalt initiativ redan innan detta genomfördes nationellt.

För judarna blev uteslutningar kännbara på många områden. Trots att det inte fanns någon lag som föreskrev det uteslöts många judiska medlemmar från klubbar, affärsmän avskedade sina judiska arbetare, och i skolorna mobbades judiska elever av sina klasskamrater.

© Jewish Museum Berlin

I Berlin 1937 bär dessa unga, stolta, judiska atleter davidsstjärnan som sitt eget emblem och inte som den obligatoriska stjärna som infördes av nazisterna som ett särskiljande märke för judar 1941.

Från 1933 till 1937 flydde omkring 129 000 tyska judar från sitt hemland. Samtidigt hoppades många att utspelen mot dem skulle få ett slut, och fortsatte kämpa för att få en fungerande vardag. Perioden av skenbart lugn kring Olympiaden i Berlin 1936 var missvisande eftersom nazisternas hat mot judar strax efteråt blev ännu mer intensivt.

Medfinansierat av EU-programmet Erasmus+

The European Commission support for the production of this publication does not constitute endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

© bpk

Antisemitiska slagord målade på fönstren till en tygbutik i Frankfurt/Main 1933. Texten lyder: "Talmudförrädare", "smutsige jude" och "judiskt - - - svin".

1938 tvingades Walters mamma, Martha Frankenstein, att flytta till Berlin. Efter ett flertal attacker sålde hon sin affär då hon insåg att det var omöjligt att stanna i Flatow.

Under pogromerna natten mellan den nionde och tionde november 1938 förstörde nazisterna synagogan i staden och judiska män sattes i koncentrationsläger. De affärer som fanns kvar och som ägdes av judar förstördes eller stängdes med tvång. Synagogans ruiner raserades 1939.

De få judar som fortfarande fanns kvar i Flatow efter krigsutbrottet fördrevs 1940 och tvångsförflyttades till Schneidemühl som var den närmaste största staden. Därifrån deporterades de hösten 1941 till getton och förintelseläger.

© 2018, 2019 författaren, översättarna, samt Svenska kommittén mot antisemitism

Text: Martina Voigt M.A.

Översättning från engelsk förlaga: Carola Olsson och Ewa Wymark

Grafisk form: Cecilia Undemark Péterfy

Källor:

Flatow, in: The Encyclopedia of Jewish Life before and during the Holocaust. By Shmuel Flatow (Pommern), in: Alicke, Klaus-Dieter, Lexikon der jüdischen Gemeinden im deutschen Sprachraum, Bd. 1, Gütersloh, München 2008, column 1231-1233.

Herbert A. Strauss, Jewish Emigration from Germany. Nazi Policies and Jewish Responses, Part I and II, Leo Baeck Institute Year Book, XXV (1980) pp. 313-358, here 326, and XXVI (1981), pp. 343-490, here 346.

Spector and Geoffrey Wigoder, Vol. 1, New York University Press, Washington Square, New York 2001, p. 384.

Vollack, Manfred (ed.), Das Flatower Land. Ein Bildband unserer grenzmärkischen Heimat, Giffhorn 1989.

http://www.jüdische-gemeinden.de/index.php/gemeinden/e-g/617-flatow-westpreussen (latest access 29.06.2018)

http://www.heimatkreis-flatow.de/flatow-info.htm (latest access 29.06.2018)

Medfinansierat av EU-programmet Erasmus+

The European Commission support for the production of this publication does not constitute endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.